യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 161

ശ്രീരാമ ഉവാച .
യന്മുനിവ്യാധയോരേതദ്വൃത്തം നാനാദശാശതമ് .
അന്യകാരണകം കിം സ്യാദേതത്കിം വാ സ്വഭാവജമ് .. 1
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ഈദൃശാഃ പ്രതിഭാവർതാഃ പരമാത്മമഹാമ്ബുധൗ .
അനാരതം പ്രവർതന്തേ സ്വതഃ സ്വാത്മനി ഖാത്മകാഃ .. 2
യഥാ സ്പന്ദാത്മനോ വായോരജസ്രം സ്പന്ദലേഖികാഃ .
ഉദ്യന്ത്യേവ സതശ്ചിത്ത്വാച്ചിദ്വ്യോമ്നി പ്രതിഭായുതാഃ .. 3
യാ യഥാ സ്വാങ്ഗഭൂതാസ്മാദുദിതാ പ്രതിഭാ പ്രഭാ .
താവത്സേഹ തഥൈവാസ്തേ ന ഹതാ യാവദന്യയാ .. 4
നാനാവയവവാനേക ഏവേഹാവയവീ യഥാ .
ചിദ്ബ്രഹ്മൈകമിദം വ്യോമ തഥൈവം പ്രതിഭാത്മകമ് .. 5
ബ്രഹ്മ കാശ്ചിത്-സ്ഥിരാഃ കാശ്ചി/ദസ്ഥിരാഃ പ്രതിഭാർ/ഥവത് .
ദേഹാവസ്ഥാ ഇവാത്മസ്ഥാഃ സ്ഥിതമാത്മനി ഖാത്മനി .. 6
സ്വാത്മനി സ്വപ്നപുരവദ്ഭാനം ചിതി ചമത്കൃതിഃ .
കിം സാരം കിമസാരം വാ കിം സത്കിം വാപ്യസദ്ഭവേത് .. 7
പരിജ്ഞാതമിദം യാവത്സർവം ചിദ്വ്യോമമാത്രകമ് .
ദൃശ്യം ജഗദ്ഭവദ്ബുദ്ധം ന സന്നാസത്കിമുച്യതേ .. 8
ചിദ്വ്യോമമാത്രകചനം സംസാരേ സർവതഃ ശിവേ .
ആസ്ഥാനാസ്ഥാദി കിം തജ്ജ്ഞാ യഥാസംസ്ഥാനമാസ്ഥിത .. 9
സമുദ്യന്തി സ്വതോ/മ്ഭോധേർവീചിവത്പ്രതിഭാകൃതാഃ .
സ്വാത്മികാഃ സ്വാത്മനോ ദേവാത്കാര്യകാരണദൃക്തയാ .. 10
സ്ഫാരം യത്പരമം വ്യോമ്നഃ സ്വസംകല്പസ്വസർഗവത് .
തത്തേനൈവ ജഗദ്ബുദ്ധം കുതഃ പൃഥ്വ്യാദയോ/ത്ര കേ .. 11
ഭാത്യേവമയമാഭാസോ നൈവ ഭാതി ച കിംചന .
ബ്രഹ്മണ്യേവ സ്ഥിതം ബ്രഹ്മ തദവിദ്യാഭിധം സ്വതഃ .. 12
ഘനതാ ചിദ്ഘനേനേഹ ചിദ്വ്യോമൈവാഖിലം ജഗത് .
ഇത്യേവ പരമോ ബോധ ഏതത്പ്രൗഢിസ്തു മുക്തതാ .. 13
ചിദ്വ്യോമശൂന്യതാരൂപമാത്രമാഭാസ ആതതഃ .
ഇദമപ്രതിഘം ശാന്തം ജഗദിത്യേവ ഭാസതേ .. 14
ധ്യായിനഃ ക്ഷീണദേഹസ്യ ധ്യാനേ ദൃക്ത്വേ ക്ഷണം സ്ഥിതേ .
ചിന്മാത്രവ്യതിരേകേണ ശക്തത്വം സ്യാത്കിമുച്യതാമ് .. 15
ചിദ്ധാതുവ്യോമഭാഗോ യോ ഭാതി യത്ര യഥാ യഥാ .
തഥാ തഥാ സ തത്രാസ്തേ യാവദിത്ഥം സ്വഭാവതഃ .. 16
അവിചാരവതോ ദൃശ്യഭ്രാന്തിർഗഗനമയ്യപി .
ജാതിതൈമിരികദ്വീന്ദുദോഷവന്നോപശാമ്യതി .. 17

യദിദം ദൃശ്യതേ കിംചിത്തദ്ബ്രഹ്മൈവ നിരാമയമ് .
ചിദാകാശമനാദ്യന്തം തത്കഥം കിം പ്രശാമ്യതി .. 18
സ്വമസന്ത്യജതോ രൂപം സ്വച്ഛസംവേദനാത്മകമ് .
സ്വപ്നവത്കചനം സ്വസ്യ യന്നാമ തദിദം ജഗത് .. 19
ശാസ്ത്രാർഥൈസ്തീക്ഷ്ണയാ ബുദ്ധ്യാ മിഥോ യന്ന വികല്പനൈഃ .
കൃത്വാ സുപ്തമിവാത്മാനം കിംചിദ്ബുദ്ധേന ബോധ്യതേ .. 20
രൂഢാ യേയമവിദ്യേതി സംവിദവ്യഭിചാരിണീ .
ഭവതാം നനു നാസ്ത്യേവ സാ സരിത്സ്വിവ പാംസുഭൂഃ .. 21
യഥാ സ്വപ്നേ്വനിർനാസ്തി സ്വാനുഭൂതാപി കുത്രചിത് .
തഥേയം ദൃശ്യതാ നാസ്തി സ്വാനുഭൂതാപ്യസന്മയീ .. 22
ചിദ്ദ്യോമമാത്രമേവാർഥാ്നലവദ്ഭാസതേ യഥാ .
സ്വപ്നേ തഥൈവ ജാഗ്രത്ത്യ്നലം സ്വസ്യൈവ ലക്ഷ്യതേ .. 23
ഇദം ജാഗ്രദയം സ്വപ്ന ഇതി നാസ്ത്യേവ ഭിന്നതാ .
സത്യേ വസ്തുനി നിഃശേഷസമയോര്യാനുഭൂതിതഃ .. 24
നൈതദേവമിതി സ്വപ്നപ്രബോധാത്പ്രത്യയോ യഥാ .
മൃത്വാമുത്ര പ്രബുദ്ധസ്യ ജാഗ്രതി പ്രത്യയസ്തഥാ .. 25
കാലമല്പമനല്പം ച സ്വപ്നജാഗ്രദിതീഹ ധീഃ .
വർതമാനാനുഭവനസാമ്യാത്തുല്യേ തയോർദ്വയോഃ .. 26
ബാഹ്യേ തദേവമിത്യാദിഗുണസാമ്യാദശേഷതഃ .
ന ജാഗ്രത്സ്വപ്നയോർജ്യായാനേകോ്പി യമയോരിവ .. 27
യദേവ ജാഗ്രത്സ്വപ്നോ്യം യഃ സ്വപ്നോ ജാഗ്രദേവ തത് .
നൈതദേവം കിലേത്യസ്തി ധീഃ കാലേനോഭയോരപി .. 28
ആജീവിതാന്തം സ്വപ്നാനാം ശതാന്യനിയതം യഥാ .
അനിർവാണമഹാബോധേ തഥാ ജാഗ്രച്-ഛതാന്യപി .. 29
ഉത്പന്നധ്വംസിനഃ സ്വപ്നാഃ സ്മര്യന്തേ ബഹവോ യഥാ .
തഥൈവ ബുദ്ധൈഃ സ്മര്യന്തേ സിദ്ധൈർജന്മശതാന്യപി .. 30
ഏവം സമസ്ത/സാധർമ്യേ സമസ്താനുഭവാത്മനി .
കചതി സ്വപ്നവജ്ജാഗ്രജ്-ജാഗ്രദ്-വ+ത്സ്വപ്ന-വേദനമ് .. 31
യഥാ ദൃശ്യം ജഗച്ചേതി നിത്യമേകാർഥതാം ഗതൗ .
ഉഭൗ ശബ്ദൗ തഥൈവൈതജ്ജാഗ്രത്സ്വപ്നാത്മകൗ സ്മൃതൗ .. 32
ഏവം സ്വപ്നപുരം സ്ഫാരം യഥാ വ്യോമൈവ ചിന്മയമ് .
തഥൈവേദം ജഗദതഃ ക്വാവിദ്യാ ദൃശ്യതേ കുതഃ .. 33
തദേവാകാശമാത്രാത്മ യദ്യവിദ്യേതി കഥ്യതേ .
തദ്യദാസ്തേ തദേവാഹം ബന്ധഃ സ്വകലനാത്മകഃ .. 34
തന്മൈവം ക്രിയതാമേത/ദബന്ധ+സ്യൈവ ബന്ധനമ് .
കാന്യതാ അമലവ്യോമ്നശ്ചിന്മയസ്യ നിരാകൃതേഃ .. 35
ചിന്മയാകാശകചനേ ക്വാസ്മിൻകില നിരാകൃതേഃ .
ദൃശ്യനാമന്യവിദ്യാഖ്യേ ബന്ധോ മോക്ഷോ്ഥവാ കുതഃ ..36
നാവിദ്യാ വിദ്യതേ നാമ ബന്ധോ ബന്ധോ ന കസ്യചിത് .
മോക്ഷോ ന കസ്യചിന്മോക്ഷശ്ചാസ്തിനാസ്തീതി നാസ്ത്യലമ്..

നാസ്ത്യേവ വിദ്യാഽവിദ്യാ വാ ചിദേവേയം കചത്യജാ .
ഖ ഏവ ഖാകൃതിഃ സ്വപ്ന ഇവ സർഗസ്വദേഹിനീ .. 38
ദേശാദ്ദേശാന്തരപ്രാപ്തൗ യന്മധ്യേ സംവിദോ വപുഃ .
തജ്ജാഗ്രത്സ്വപ്നദൃശ്യസ്യ രൂപമിത്യേവ നിശ്ചയഃ .. 39
സബാഹ്യാഭ്യന്തരേ ദൃശ്യേ ശാന്തനിദ്രസ്യ യദ്വപുഃ .
ഏകസ്യ നിശി തദ്രൂപം ജാഗ്രത്സ്വപ്നദൃശാമിഹ .. 40
വിദ്ധി തദ്രൂപമേവേദം ഭേദവേദനമിത്യപി .
ചിത്യന്തമാഗതഃ കോഽന്യോ നാമ സ്യാദ്ഭേദവേദനേ .. 41
ചിദ്ദ്യോമൈവാഭേദബുദ്ധിശ്ചിദ്ദ്യോമൈവ ച ഭേദധീഃ .
ദ്വൈതാദ്വൈതേ ചൈകമേവ തഥാ ശാന്തമഖണ്ഡിതമ് .. 42
സദംശോ ബോധതദ്ഗ്രാഹ്യമയ ഏവ യഥാ തഥാ .
ദൃഷ്ടാ യ ഏവ ദൃശ്യം തദ്ദ്വൈതവേദനമേകകമ് .. 43
തദ്ബ്രഹ്മ ഖം വിദുർദ്വൈതമദ്വൈതാദ്വൈതമേവ ച .
സർഗ ഏവ പരം ബ്രഹ്മ ദ്വൈതമദ്വൈതമേവ സത് .. 44
നേതി നേതി വിനിർണീയ സർവതോഽഭിഭവത്യപി .
പശ്ചാത്ത്യക്ത്വാ ചിദാകാശേ ശിലാം കൃത്വാസ്യതാമിഹ .. 45

യഥാക്രമം സുഭഗ യഥാസ്ഥിതസ്ഥിതി
യഥോദയം വ്രജ പിബ ഭുംക്ഷ്വ ഭോജയ .
അഭീപ്സിതം ഗതമനനോ നിരിങ്ഗനഃ
സുചിന്മയേ പരമപദോപലോ ഭവാൻ .. 46

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാല്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ നിർവാണവർണനം നാമൈക/ഷഷ്ട-യധിക-ശതതമഃ സർഗഃ .. 161 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
5.1.2024